

۱۰,۳۰۴۹۵/jssc.۲۰۲۳,۱۹۶۸۳۵۴,۲۰۴۳

Assessing the level of socio-cultural sustainability in empowering rural communities (Case study: Mountainous villages of East Azerbaijan province)

Mohammad Reza Khakzad^۱, Behrouz Mansouri^۲, Hassan Sattari Sarbangali^۳

(Receipt: ۲۰۲۲,۰۹,۲۵- Acceptance: ۲۰۲۳,۰۶,۲۸)

Abstract

Rural communities play an important role in the balanced development of the country. Rural communities play an important role in the balanced development of the country. Given the issues and problems facing rural communities, the pursuit of sustainable social development in the form of participation, security, customs and public awareness of the villagers seems a necessity. The advent of modern technology, the change in the production structure, the social and economic indicators of rural life have changed and led to the emergence of social anomalies and migration to cities and the reduction of the young generation and consequently the erosion of rural fabric and housing. East Azerbaijan province, as one of the agricultural hubs of Iran, has ۲۵۹۱ villages. Of these, ۱۰۶۷ villages in the province are located in the mountains, so the statistical population of this study is ۱۰۶۷ villages, of which ۲۵ villages have been selected as a sample that had the necessary characteristics for this study. In this study, to measure social and cultural sustainability, effective indicators and criteria have been identified in mountainous villages.

By performing various tests using a researcher-made questionnaire in the form of ۲۱ questions, the impact of social sustainability indicators on Empowerment of rural communities confirms the mountainous area of the province. Therefore, the main question of the present study is that according to the heads of rural households in the mountainous area of East Azerbaijan province, what criteria and indicators in terms of socio-cultural sustainability have the greatest impact on improving the quality of life in rural communities?

^۱- Ph.D student in architecture, Tehran branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

^۲- Assistant Professor, Department of Architecture, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Corresponding Author: emarate_khorshid@yahoo.com

^۳-Associate Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

Key Words: Socio-cultural sustainability, rural communities, mountainous villages, East Azerbaijan province.

۱۰.۳۰۴۹۵/jscc.۲۰۲۳.۱۹۶۸۳۵۴.۲۰۴۳

سنجش میزان پایداری اجتماعی - فرهنگی در توانمندسازی سکونتگاه‌های جوامع روستایی (مطالعه موردی: روستاهای پهنه کوهستانی استان آذربایجان شرقی)¹

محمدرضا خاکزاد²، بهروز منصوری³، حسن ستاری ساربانقلی⁴

(دریافت: 1401/07/03 - پذیرش نهایی: 1402/04/07)

چکیده

جوامع روستایی نقش بسزایی در توسعه متوازن کشور ایفا می‌کنند. با توجه به مسائل و مشکلاتی که گریبانگیر جوامع روستایی است، اهتمام بر توسعه پایدار اجتماعی در قالب مشارکت، امنیت، آداب و سنن و آگاهی عمومی روستاییان یک امر ضروری به نظر می‌رسد. ورود تکنولوژی مدرن، تغییر ساختار تولیدی، شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی زندگی روستاییان را متحول ساخته است و موجبات بروز ناهنجاری‌های اجتماعی و مهاجرت به شهرها و تقلیل نسل جوان و به تبع آن فرسودگی بافت و مسکن روستایی شده است. استان آذربایجان شرقی بعنوان یکی از قطب‌های کشاورزی ایران دارای 2591 روستاست. از این تعداد 1067 روستای استان در پهنه کوهستانی قرار دارند، بنابراین جامعه آماری این تحقیق بالغ بر 1067 روستاست که از بین آنها 25 روستا بعنوان نمونه انتخاب شده‌اند که واجد ویژگی‌های لازم برای این تحقیق بودند. در این تحقیق برای سنجش میزان پایداری اجتماعی و فرهنگی به شناسایی شاخص‌ها و معیارهای تاثیرگذار در روستاهای پهنه کوهستانی پرداخته شده است که با اجرای آزمون‌های مختلف با استفاده از پرسشنامه محقق - ساخت در قالب 21 سوال به میزان تاثیرگذاری شاخص‌های پایداری اجتماعی بر توانمندسازی جوامع روستایی پهنه کوهستانی استان صحت می‌گذارد. بنابراین سوال اصلی پژوهش حاضر این است که از نظر سرپرستان خانوارهای روستایی پهنه کوهستانی استان آذربایجان شرقی، چه معیارها و شاخص‌هایی در بعد پایداری اجتماعی - فرهنگی بیشترین تاثیر را در بهبود عملکرد کیفی زندگی مردم در جوامع روستایی دارد؟

1. مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری محمد رضا خاکزاد با عنوان «ارائه الگوی معماری مسکن پایدار روستایی در منطقه آذربایجان (نمونه موردی: روستاهای پهنه کوهستانی استان آذربایجان شرقی)» با راهنمایی آقای دکتر بهروز منصوری و مشاوره‌ی دکتر حسن ستاری ساربانقلی می‌باشد.

2. دانشجوی دکتری معماری، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

Email: M.Khazad@iaut.ac.ir

3. استادیار گروه معماری، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) ایمیل

emarate_khorshid@yahoo.com

4. دانشیار گروه معماری و شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

واژه های کلیدی: پایداری اجتماعی-فرهنگی، جوامع روستایی، روستاهای پهنه کوهستانی، استان آذربایجان شرقی.

مقدمه

عامل فرهنگ و روابط اجتماعی نقش بسیار موثری در ساخت اکوسیستم زیستی و سازمان تقسیمات فضایی آن داشته و دارد. فرآیندها و تحولات فرهنگی و اجتماعی، مانند یکجانشین شدن، تحول ساختار خانواده، تحول آرمان‌ها و آداب و رسوم بر خانه و مفهوم آن تاثیر می‌گذارد. خانه از دیدگاه انسان شناختی نوعی «فرهنگ» است و ریشه‌ها، کارکردها و الگوهای فرهنگی مسکن در هر جامعه معین است (Rapaport, 1969:47). علاوه بر تأثیر اقلیم و مصالح موجود، ارزش های دینی، روابط اجتماعی هم در رشد این نوع معماری نقش تعیین کننده‌ای دارد (پوپ، 1382). پایداری اجتماعی مفهومی است که از آن بعنوان سرمایه اجتماعی یاد می‌شود و یکی از شاخص‌های توسعه پایدار شناخته شده است و باید اذعان نمود که سرمایه اجتماعی همانند کیفیت زندگی، یک مفهوم غیرقابل اندازه‌گیری است. شاخص کلیدی برای آن می‌توان به امنیت اجتماعی، مشارکت‌های مدنی، رواج نهادهای مردم بنیان، تشکل‌ها و عضویت در نهادهای خصوصی اشاره کرد (مولدان و بیلهارز، 1381). معماری بومی روستایی از اصولی معین و منشعب از الگوهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی بهره می‌برد. با این حال در شکل‌گیری جوامع زیستی، دو عامل تاثیرگذار و تعیین کننده، طبیعت و فرهنگ است. در واقع معماری بومی در اثر برهم کنش محیط زیست و فرهنگ شکل گرفته است و این نشان دهنده ارتباط متقابل و تنگاتنگ آنها است (رضائی، مولوی، 1394). منظور از نمایدن الگوی معماری پایدار، تغییر شرایط از وضع کنونی و حرکت به سوی بهبودی، که بطور کلی به ایجاد محیطی توان بخش برای زندگی سالم، طولانی، مرغوب و خلاق منجر می‌شود (نصیری، 1389). طی سال‌های اخیر تحولاتی در جوامع روستایی بوجود آمده که پرداختن به آن در توسعه پایدار جوامع روستایی که شامل کلیه ویژگی‌های معماری یک سکونتگاه باشد، اهمیت بخصوصی یافته است (Donovan and Ghartzios, 2014). طبق تعاریف، روستا واحد مبدا تقسیمات کشوری محسوب می‌شود، که از لحاظ (توسعه پایدار) همگن است. (قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری آخرین متن معتبر قانون با لحاظ اصلاحات سال 1389)، از سوی دیگر طبق واپسین «سرشماری عمومی نفوس و مسکن» که در سال 1395 خورشیدی توسط مرکز آمار ایران انجام یافته، جمعیت روستایی در مطالعه موردی، استان آذربایجان شرقی از حدود 3.9 میلیون نفر به 1/1 میلیون نفر کاهش یافته است (سایت آمار ملی ایران). بنابراین با توجه به اینکه سکونتگاه‌های روستایی که از کهن ترین و پایدارترین کانون‌های زیستی محسوب می‌شوند، از ویژگی‌هایی

برخوردارند که در نظریه‌های اجتماعی واجد بسیاری از معیارهای لازم برای بهبود بخشی سکونتگاه‌های مطلوب هستند. از طرفی، با توجه به این که از نظرگاه معماری و مسکن، روستاها بستر و مکان زندگی مطلوب محسوب می‌شوند، برخورداری آنها از کارکردهای مطلوب اجتماعی اعم از نظام مشارکتی، همزیستی چند نسلی، امنیت، آداب و سنن و آگاهی‌های عمومی بسیار ضروری به نظر می‌رسد (سرتیپی پور: 1387، ص 5). در همین راستا، مناطق پهنه کوهستانی آذربایجان شرقی با برخورداری از محیط زیست کوهستانی و کارکردهای مطلوب سکونتگاهی که حاصل قرن‌ها تعامل بین محیط و انسان بوده، می‌توانند با اعمال مدیریت صحیح و کارآمد، آگاهی‌بخشی تا رسیدن به معیارهای شناخته شده و مورد قبول روستاییان برای یک روستای مطلوب ارتقا داده و به سطح پایداری از زندگی برسند. با توجه به مطالب فوق و به منظور بهبود عملکرد زیستی و معماری مردم در مناطق روستایی مورد مطالعه، شناسایی سنجه‌های تاثیرگذار در بعد اجتماعی-فرهنگی به طور روزافزون احساس می‌شود. بنابراین سوال اصلی پژوهش حاضر این است که از نظر سرپرستان خانوارهای روستایی در روستاهای پهنه کوهستانی آذربایجان شرقی، چه معیارها و شاخص‌هایی در بعد اجتماعی-فرهنگی بیشترین تاثیر را در توسعه جامعه روستایی ایفا می‌کند؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

توسعه پایدار، پیشرفتی همه جانبه در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی به ویژه با در نظر گرفتن عدالت اجتماعی و تامین منافع آیندگان است. برقراری بهینه مناسبات متقابل انسان و محیط در هر منطقه جغرافیایی، به گونه‌ای که انسان ضمن برخورداری به بهره‌مندی کامل از این ظرفیت‌های محیطی، تعادل محیط را نیز حفظ کند، از نمودهای توسعه است (هجرتی، 19:1379). در همین راستا تایلر معتقد است که مفهوم توسعه پایدار مرحله مهمی در تئوری محیطی است، زیرا ثابت می‌کند که جامعه چگونه باید خودش را سازماندهی کند (تایلر، 2002: 2). از این رو، می‌توان پایداری را وسیله‌ای برای دستیابی به موازنه پویا میان عوامل اجتماعی، فرهنگی با تاکید بر لزوم حفاظت از محیط زیست طبیعی و مصنوع و معادله‌ای بین ضرورت‌های زیست محیطی و نیازهای توسعه تعبیر کرد (ابراهیمی و کلانتری، 48:1382). بنابراین مفهوم توسعه در فرآیند رشد نهفته است. در بسیاری از کشورهای پیشرفته جهان، توسعه جوامع روستایی رابطه تنگاتنگی با فرآیندهای ساختاری نظیر فرآیند اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی دارد (95: 1999, Hermann.Osinski). هر برنامه‌ای در جهت توانمندسازی جوامع روستایی باید دربرگیرنده فرآیندهای توسعه مشارکتی در سطح روستاها باشد. (2: Shucksmith, 2000). کشورهای در حال

توسعه به این نتیجه رسیده‌اند که باید از طریق رویکردهای اجتماعی، برنامه‌های مشارکتی در مناطق روستایی و مبارزه با فرآیندهای تاثیر گذار بر فقر نواحی روستایی از طریق راهبردهای بهبود شرایط زندگی به صورت ساختارهای اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و مدیریتی کاهش بازخوردهای منفی محیطی و ایجاد صنایع سبز و حمایت از گروه‌های بومی محلی و غیره بتوانند فعالیت این عامل مخرب را در نواحی روستای کاهش دهند (11: Shamsudim ModArshad, 1997). در حال حاضر بسیاری از برنامه‌های کشورهای در حال توسعه حول محور توسعه پایدار می باشد، بر این اساس برنامه‌ریزان در این جوامع از طریق الگو برداری شیوه‌های کشورهای توسعه یافته می کوشند تا از طریق رویکردهای توسعه پایدار تصویر 7، حفظ و ارتقای محیط را در سطوح ملی، منطقه‌ای و محله فراهم نمایند (18: Jaarsma. Langevelde. Baveco . Eupen. Arisz, 2007).

شکل 1: رویکردهای توسعه پایدار (18: Jaarsma. Langevelde. Baveco . Eupen. Arisz, 2007).

به عبارت دیگر توسعه پایدار روستایی در بعد اجتماعی-فرهنگی به ایجاد سرزندگی از طریق تامین حداقل نیازهای لازم (خوراک، پوشاک، مسکن) پایداری محیط زیست و به دست آوردن درآمد (اشتغال) خواهد انجامید. (21: Jamil, 1999).

روش شناسی تحقیق

قلمرو جغرافیایی تحقیق:

استان آذربایجان شرقی دارای 20 شهرستان که شامل 2591 روستا (آبادی) در سرشماری سال 1395 ثبت و آمارگیری شده است که 2021 روستا دارای سکنه و 570 روستا خالی از سکنه گزارش

معیار انتخاب روستاهای نمونه از اهمیت و حساسیت ویژه‌ای برخوردار است. روستاهایی می‌بایست انتخاب گردند که جامع‌ترین و کامل‌ترین شرایط پهنه کوهستانی را دارا باشند. از این رو برای انتخاب مناسب‌ترین روستاها به شرح ذیل عمل گردید؛
مرحله اول:

اطلاعات و آمار و مشخصات تمامی روستاهای پهنه کوهستانی استان جمع‌آوری و بر اساس جدول شماره 1 گردآوری گردید.
مرحله دوم:

روستاهای با مشخصات ذیل از فهرست حذف شدند و در نهایت 25 روستا بر اساس معیارهای بالا انتخاب و مورد سنجش قرار گرفت.

- 1- روستاهای خالی از سکنه
- 2- روستاهایی که کمتر از 20 خانوار در آن زندگی می‌کنند.
- 3- روستاهایی که به علت توسعه شهرها در محدوده‌ی خدماتی شهر قرار گرفته‌اند و عملاً جزئی از شهر گشته و یا در آینده‌ای نزدیک حالت روستایی خود را از دست خواهند داد.
- 4- روستاهایی که در شیب بیش از 30 درصد قرار گرفته‌اند و واجد خصوصیات روستاهای پلکانی است.
- 5- پراکندگی روستاهای منتخب در کل استان شامل پهنه وسیعی از خرده فرهنگ‌ها و لهجه‌های متنوع زبانی و قومی است که در برگیرنده کل استان آذربایجان شرقی است.

پس از حذف روستاهای مشمول موارد فوق از کل روستاهای استان، اطلاعات عمومی روستاهای باقیمانده شامل (25 روستا) که می‌بایست روستاهای نهایی از بین آنها انتخاب گردند و در جدول شماره 1 جهت بررسی‌ها و مطالعات مقدماتی مورد سنجش قرار گرفت.

جدول شماره 1: اطلاعات و آمار و مشخصات تمامی روستاهای پهنه کوهستانی استان (نگارنده)

ردیف	نام شهرستان	تعداد کل روستاها	تعداد روستاهای بالای 20 خانوار	تعداد روستاهای پهنه کوهستانی	تعداد روستاهای دارای شیب بالای 30 درصد (روستاهای بلکانی)
1	آذرشهر	34	33	6	1
2	اسکو	41	39	9	4
3	اهر	281	184	45	-
4	بستان آباد	169	124	33	-
5	بناب	29	27	3	-
6	تبریز	71	66	12	3
7	جلفا	44	37	24	2
8	چارویماق	203	133	72	-
9	خدافین	168	112	43	1
10	سراب	161	139	25	-
11	شبهستر	76	76	14	1
12	عجبشیر	39	39	14	2
13	کلیبر	200	136	65	-
14	مراغه	160	130	41	1
15	مرند	97	84	21	6
16	ملکان	79	75	-	-
17	میانه	317	249	68	1
18	ورزقان	148	123	26	4
19	هریس	93	77	15	-
20	هشترود	181	138	24	-
	مجموع	2591	2021	560	25

جدول شماره 2: روستاهای مورد مطالعه بر اساس نام شهرستان (نگارنده)

ردیف	شهرستان	تعداد کل روستاهای شهرستان	روستاهای بیش از 20 خانوار	روستاهای موجود در پهنه کوهستانی	روستاهای دارای شیب بیش از 30 درصد	عنوان روستا
1	آذرشهر	34	33	6	1	چراغیل
2	اسکو	41	39	9	4	عنصرود
3						کردآباد
4						گنبرف
5						مجارشین
6	تبریز	71	66	12	3	آغاج اوغلی
7						سفیده خان

زینجان						8
اشتبین	2	24	37	44	جلفا	9
نظر کندی						10
هریس	1	14	76	76	شیستر	11
بوکت	2	14	39	39	عجب شیر	12
هرگلان						13
گوزلان	1	65	136	200	کلیر	14
اوندین	6	21	84	97	مرند	15
دوگیجان						16
زنوزق						17
عیش آباد						18
کلین قیه						19
هوسین						20
کهبیان						1
ارزیل	4	26	123	148	ورزقان	22
سندآخ						23
سپرون						24
کوراکش						25
-	25	259	882	1067	مجموع	

بنابراین براساس جدول شماره 2، 25 روستا بعنوان نمونه از جامعه آماری روستاهای پهنه کوهستانی استان آذربایجان شرقی انتخاب شده و مورد سنجش قرار گرفتند.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، تجربی و در بخشی از آن توصیفی - تحلیلی است. بخشی از داده‌های تحقیق از طریق مطالعات میدانی و با ابزار پرسش‌نامه، مصاحبه و بخشی دیگر از داده‌های مورد نیاز مانند چارچوب نظری - مفهومی پژوهش، اسناد و مدارک و سرشماری‌ها از طریق روش کتابخانه‌ای به دست آمده است. برای حصول و سنجش شاخص‌های شناسایی شده از تجارت سازمان‌های بین‌المللی و پژوهشگران ایرانی استفاده شده است. نتایج حاصل از این انتخاب در حوزه پایداری اجتماعی - فرهنگی عبارتند از: مشارکت، امنیت، آداب و سنن، مالکیت، نوع تصرف و آگاهی‌های عمومی و خودکفایی عملکردی روستا، همزیستی چندنسلی است. گوپه‌های فوق بر اساس پرسشنامه مربوط به آن، تکمیل و اطلاعات مورد نظر بدست آمده، پس از جمع‌آوری اطلاعات، به منظور ارزیابی نظرات بدست آمده از سرپرستان خانوارها، از طریق آنالیز واریانس و روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی با کمک نرم افزار SPSS استفاده شد، در نهایت

با توجه به سوال پژوهش، فرضیه زیر ارائه گردید. پایداری اجتماعی-فرهنگی مهمترین معیار برای توانمندسازی مسکن روستایی است. شناخت بهتر و دقیق تر از وضعیت مکان‌های جغرافیایی در زمینه‌های مختلف و در سطوح متفاوت، دسترسی به اطلاعات کامل و پردازش شده از مکان‌های مورد نظر می‌باشد. برای نیل به آن مهم، از یک سری شاخص‌ها استفاده می‌شود که می‌توانند سطحی از رشد و توسعه‌ی مکان‌های جغرافیایی را براساس معیارهای انتخاب شده نشان دهند (کلانتری، ایروانی و وفایی نژاد، 1382، ص 112). بنابراین تحقیق فوق شامل 8 گویه در بعد پایداری اجتماعی-فرهنگی روستاهای پهنه کوهستانی می‌باشد. در جدول شماره 3 به شاخص‌ها و گویه‌هایی در حوزه اجتماعی-فرهنگی پرداخته می‌شود که تاثیرگذارترین عوامل در توانمندسازی زندگی و حیات روستاهاست. در این جدول به شیوه گردآوری اطلاعات نیز اشاره شده است.

جدول شماره 3: بعد اجتماعی-فرهنگی، متغیرها، گویه‌ها و شیوه گردآوری اطلاعات (یافت روستا)

ابعاد	متغیر	گویه‌ها	شیوه گردآوری اطلاعات
فرهنگی اجتماعی	مشارکت	نظام مشارکتی	پرسشنامه و استعلام از مراجع قانونی
		همزیستی چند نسلی	پرسشنامه
	امنیت	میزان سرقت	پرسشنامه و استعلام از مراجع قانونی
		امنیت اجتماعی کودکان و زنان	پرسشنامه
	آداب و سنن	ازدواج طایفه ای	پرسشنامه
	مالکیت و نوع تصرف	مالکیت و نوع تصرف	پرسشنامه
	آگاهی عمومی	میزان بهره مندی از رسانه	پرسشنامه
		وضعیت اماکن آموزشی	پرسشنامه

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی:

در این بخش از پژوهش، براساس شاخص‌های پایداری اجتماعی-فرهنگی به یافته‌های مربوط به ویژگی‌های جمعیتی روستاهای مورد مطالعه پرداخته می‌شود. درون مایه پایداری اجتماعی-فرهنگی در گونه شناسی جمعیتی جوامع روستایی نهفته است. فلذا در این بخش به جمعیت شناسی روستاهای، توزیع فراوانی زن و مرد، سطح سواد در جامعه آماری و اشتغال پرداخته می‌شود. نتایج حاصل در جمع بندی یافته‌های توصیفی تاثیرگذار خواهد بود.

جدول شماره 4: جدول مربوط به اطلاعات جمعیت شناسی روستاهای مورد مطالعه (نگارنده)

شهرستان	روستا	جمعیت	خانوار	بعدخانوار	نرخ با سوادی	نرخ بیکاری
آذرشهر	چراغیل	375	115	3.26	87.54	2.31
اسکو	عنصرود	1418	442	3.21	89.45	1.99
	کردآباد	2396	679	3.53	88.03	2.47
	گنبرف	3460	1002	3.45	89.92	2.64
	مجارشین	490	132	3.71	89.40	3.32
تبریز	آغاچ اوغلی	161	48	3.35	79.15	3.12
	سفیده خوان	1929	662	2.91	75.64	2.41
	زینجناب	1693	597	2.84	79.88	2.6
جلفا	اشتبین	1034	295	3.51	81.65	3.13
	نظر کندی	98	33	2.97	88.68	2.4
شبیستر	هریس	840	330	2.55	87.63	3.34
عجب شیر	بوکت	463	167	2.77	81.78	2.41
	هرگلان	3371	955	3.53	88.06	3.09
کلپیر	گوزالان	357	116	3.08	82.63	4.01
مرند	اوبندین	210	73	2.88	76.11	4.5
	دوگیجان	841	229	3.67	89.17	3.12
	زنوزق	1052	354	2.97	83.99	4.02
	عیش آباد	335	111	3.02	85.64	3.19
	گلین قیه	1990	682	2.92	89.79	3.15
	هوستین	158	48	3.29	87.80	3.88
میانه	کهنان	230	97	2.37	88.64	3.47
ورزقان	ارزیل	528	179	2.95	89.64	3.15
	سندآخ	246	79	3.11	83.79	2.17
	سپرون	184	59	3.12	79.42	2.67
	کوراکش	200	65	3.08	81.17	3.12
	مجموع		24059	7549	78.05	2124.6

همانطور که مطرح شد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. با توجه به حجم جامعه آماری روستاهای منتخب پهنه کوهستانی استان آذربایجان شرقی که برابر 24059 نفر می باشد. 379 نفر تعیین گردید اما از آنجایی که تعداد 25 روستا بعنوان روستاهای مورد مطالعه انتخاب شد بطور برابر در هر روستا 16 پرسشنامه تکمیل گردید.

$$n_0 = \frac{Z^2 p(1-p)}{e^2}$$

که در آن

p : نسبت (برآوردشده) از افرادی از جامعه است که دارای صفت مورد نظر هستند؛
 e : سطح دلخواه دقت (حاشیه خطا) است. این مقدار تعیین می‌کند که مقدار نسبت برآوردشده حداکثر چقدر با مقدار واقعی آن تفاوت داشته باشد؛
 Z : صدک مرتبه $1-\alpha/2$ است که از جدول توزیع نرمال پیدا می‌شود و α نیز همان احتمال خطای نوع یک است. مقدار $1-\alpha/2$ را همان سطح اطمینان می‌نامند.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0 - 1}{N}}$$

در فرمول بالا، N حجم جامعه، n_0

حجم نمونه در فرمول اصلی کوکران و n حجم نمونه‌ی تصحیح‌شده و جدید است.

$$\frac{(1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}{(0.05)^2} = 384.16 \approx 385,$$

$$n = \frac{385}{1 + \frac{384}{24059}} = 378.95 \approx 379$$

بر اساس داده‌های به دست آمده ویژگی‌های جمعیت شناختی جامعه آماری به صورت جدول (5) به دست آمده است.

جدول شماره 5: توزیع فراوانی جامعه آماری به تفکیک زنان و مردان

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
زنان	84	22/70
مردان	298	77/30

همچنین از مجموع 84 نفر از زنان که پرسشنامه را تکمیل کرده‌اند، 19 نفر معادل 22/61 درصد به علت فوت همسر و یا طلاق، سرپرست خانوار بودند و مابقی (77/38 درصد) نیز در زمان

تکمیل این پرسشنامه به علت نبود همسر، اقدام به تکمیل پرسشنامه نمودند. نتایج به دست آمده در خصوص سطح سواد جامعه آماری نیز به صورت جدول شماره (5) به دست آمده است.

جدول 6: توزیع فراوانی جامعه آماری از نظر متیغ سطح سواد

جنسیت	سطوح مختلف تحصیلی	فراوانی	درصد
زنان	ابتدایی و راهنمایی	49	0.58
	دیپلم	23	0.27
	کارشناسی - کاردانی	10	0.12
	کارشناسی ارشد	2	0.02
	دکتری و بالاتر	0	0.00
مردان	ابتدایی و راهنمایی	195	0.65
	دیپلم	62	0.21
	کارشناسی - کاردانی	27	0.09
	کارشناسی ارشد	14	0.05
	دکتری و بالاتر	0	0.00
مجموع زنان و مردان	ابتدایی و راهنمایی	244	0.64
	دیپلم	85	0.22
	کارشناسی - کاردانی	37	0.10
	کارشناسی ارشد	16	0.04
	دکتری و بالاتر	0	0.00

بررسی‌ها درخصوص توزیع فراوانی حجم نمونه از نظر سطح سواد نشان می‌دهد که با بالا رفتن درجات تحصیلی، فراوانی مردان بیشتر از زنان بوده است. به عبارتی در مقاطع بالای تحصیلی حضور مردان بیشتر از زنان است و این امر ناشی از فرهنگ حاکم بر محیط روستا در زمینه عدم رغبت خانوارها برای ادامه تحصیل دختران و همچنین فرهنگ ازدواج دختران در سنین پایین است که بعد از ازدواج امکان ادامه تحصیل برای آن‌ها با مشکل مواجه شده و این امر دختران را وادار به ترک تحصیل می‌کند. نتایج به دست آمده از پرسشنامه در زمینه شغل افراد حجم نمونه نیز در 10 گروه اصلی دسته بندی گردید و مطابق با نتایج جدول شماره (7) اقدام به بررسی فراوانی و درصد فراوانی هریک از مشاغل گردید.

جدول 7: توزیع فراوانی جامعه آماری از نظر متیغ اشتغال

مشاغل	فراوانی	درصد فراوانی	مشاغل	فراوانی	درصد فراوانی
زراعت	147	39/72	کارگری	27	7/29
دامداری	95	25/67	شغل اداری	6	1/62
قالیبافی	19	5/13	اشتغال در واحدهای صنعتی و تولیدی	30	8/10

راننده	17	4/59	مکانیک و تعمیرگر	7	1/89
مغازه‌دار	12	3/24	سایر مشاغل	10	2/70

همچنین بر اساس نتایج به دست آمده 67/02 درصد افراد دارای بیش از یک شغل بودند که بیشتر شامل زراعت و دامداری بوده است. بیشترین تعداد فراوانی تنوع مشاغل (بیش از یک شغل) به صورت جدول شماره (8) به دست آمده است.

جدول 8: بیشترین تعداد فراوانی تنوع مشاغل (بیش از یک شغل) (نگارنده)

درصد	فراوانی	تنوع شغلی	درصد	فراوانی	تنوع شغلی
3/78	14	راننده و زراعت و دامداری	37/56	139	زراعت و دامداری
0/81	3	شغل اداری و زراعت	2/70	10	زراعت، دامداری و زنبور داری
6/75	25	کارگری، دامداری و زراعت	4/86	18	زراعت، دامداری و قالیبافی
4/54	15	کارگری و قالیبافی	6/48	24	زراعت، دامداری، اشتغال در واحدهای تولیدی

در رابطه با تنوع شغلی روستائیان و با هدف پی بردن به این امر که آیا از نظر تنوع شغلی، در بین روستائیان اختلاف معناداری وجود دارد؟ نتایج یافته‌های پژوهش نشان داد که توزیع فضایی روستاهای مورد مطالعه از نظر تنوع شغلی دارای اختلاف معناداری هستند. در این رابطه می‌توان نتیجه گرفت که روستاهای دور افتاده و کم جمعیت استان که اغلب ماهیت زندگی آن‌ها بر خود معیشتی (تولید محصولات دامی و خود مصرفی) استوار است، اغلب دارای تنوع شغلی دو یا سه شغلی هستند و در عوض میزان تولیدات آن‌ها کمتر است. این امر ناشی از این است که اغلب روستاهای دارای جمعیت زیاد واجد راه‌های دسترسی روان به شهرهای بزرگ هستند و به دلیل نزدیکی به بازار، اغلب دارای تولیدات کشاورزی و دامی با هدف فروش هستند و تمایل به تولید به قصد فروش منجر به تمرکز بیشتر بر روی یک شغل و کسب تخصص بیشتر در آن شده است. فلذا در این بخش از پژوهش با استفاده از آزمون آنالیز واریانس اقدام به بررسی اختلاف میانگین روستاهای 25 گانه از نظر ارتباط بین متغیرهای مستقل با رفاه انسانی گردید. به عبارتی از این آزمون برای بررسی اختلاف میانگین میزان پایداری اجتماعی-فرهنگی در روستاهای مورد مطالعه استفاده شده است. آزمون آنالیز واریانس:

این آزمون میانگین‌های دو یا تعدادی بیشتر از گروه‌های مستقل در جامعه را مقایسه می‌کند و هدفش این است که مشخص کند آیا شواهد آماری وجود دارد که میانگین آن گروه‌ها به طور معنی‌دار متفاوت هستند یا خیر؟ در اولین مرحله از پیاده‌سازی آزمون آنالیز واریانس (تحلیل اختلاف میانگین) می‌بایستی اقدام به بررسی اختلاف میانگین گروه‌های مختلف (روستاهای مورد مطالعه) از نظر متغیرهای وابسته و مستقل نمود. لازم به توضیح است که به دلیل تعداد زیاد متغیرهای مورد بررسی

و همچنین به منظور جلوگیری از طولانی شدن آزمون، اقدام به محاسبه میانگین جواب گزینه‌ها به تفکیک هر یک از ابعاد مورد بررسی گردید. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که هم به صورت درون‌گروهی در میان ابعاد مختلف در هر یک از روستاهای مورد مطالعه و هم به صورت بین‌گروهی در بین روستاها اختلاف وجود دارد. لازم به ذکر است که خروجی این آزمون در نرم افزار SPSS مورد تحلیل و در جدول شماره 9 مورد اشاره قرار گرفته است.

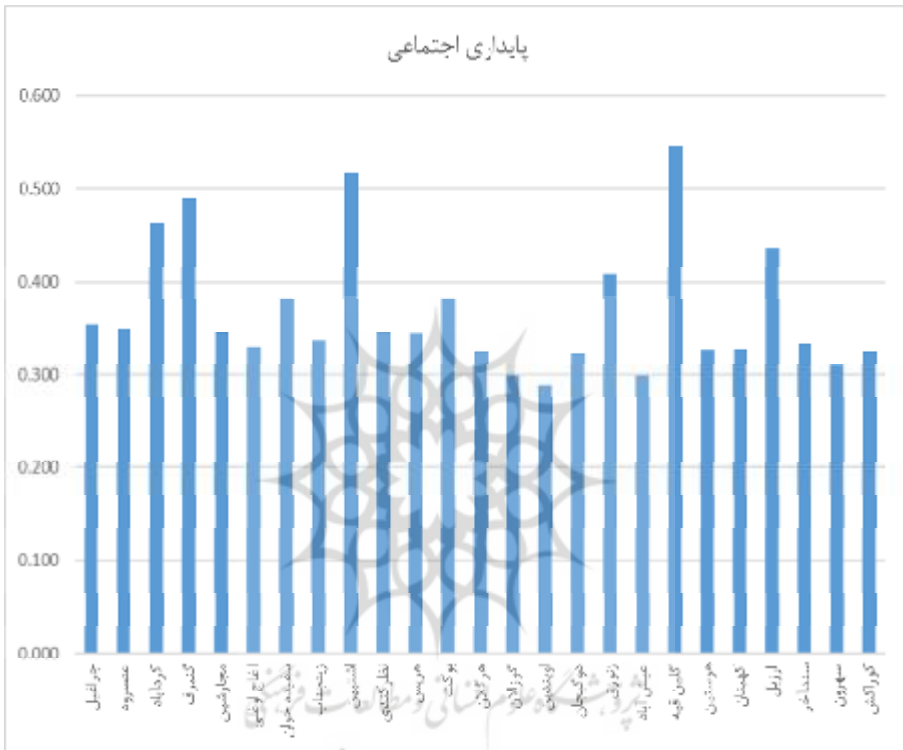
جدول 8: جدول تحلیل آنالیز واریانس در میان روستاهای مورد نظر (یافته‌های پژوهش، 1400)

ابعاد اجتماعی-فرهنگی	روستاها	
0.109	وزن هر یک از ابعاد با استفاده از روش دلفی	
3.74	میانگین	گوزالان
382	حجم نمونه	
0/047	انحراف استاندارد	
2.65	میانگین	اوبندین
382	حجم نمونه	
0/032	انحراف استاندارد	
2.96	میانگین	دوگیجان
382	حجم نمونه	
0/14	انحراف استاندارد	
3.75	میانگین	زنوزق
382	حجم نمونه	
0/096	انحراف استاندارد	
2.74	میانگین	عیش آباد
382	حجم نمونه	
1/14	انحراف استاندارد	
5	میانگین	گلین قیه
382	حجم نمونه	
1/06	انحراف استاندارد	
2.99	میانگین	هوستین
382	حجم نمونه	
1/14	انحراف استاندارد	
3	میانگین	کهنبنان
382	حجم نمونه	
1/14	انحراف استاندارد	
4	میانگین	ارزبل
382	حجم نمونه	
1/02	انحراف استاندارد	
3.05	میانگین	سندآخ
382	حجم نمونه	
1/02	انحراف استاندارد	
2.85	میانگین	سپهرون
382	حجم نمونه	
1/02	انحراف استاندارد	

ابعد اجتماعی- فرهنگی	روستاها	
0.109	وزن هر یک از ابعاد با استفاده از روش دلفی	
2.98	میانگین	کوراکش
382	حجم نمونه	
0/99	انحراف استاندارد	
3.25	میانگین	چراغیل
382	حجم نمونه	
1/02	انحراف استاندارد	
3.21	میانگین	عنصرود
382	حجم نمونه	
1/14	انحراف استاندارد	
4.25	میانگین	کردآباد
382	حجم نمونه	
1/18	انحراف استاندارد	
4.5	میانگین	گنبرف
382	حجم نمونه	
0/65	انحراف استاندارد	
3.17	میانگین	مجارشین
382	حجم نمونه	
0/74	انحراف استاندارد	
3.02	میانگین	آغاج اوغلی
382	حجم نمونه	
0/66	انحراف استاندارد	
3.5	میانگین	سفیده خون
382	حجم نمونه	
0/82	انحراف استاندارد	
3.08	میانگین	زینجناب
382	حجم نمونه	
1/03	انحراف استاندارد	
4.75	میانگین	اشتبین
382	حجم نمونه	
0/80	انحراف استاندارد	
3.17	میانگین	نظرکندی
382	حجم نمونه	
0/93	انحراف استاندارد	
3.16	میانگین	هریس
382	حجم نمونه	
1/14	انحراف استاندارد	
3.5	میانگین	بوکت
382	حجم نمونه	
0/95	انحراف استاندارد	
2.98	میانگین	هرگلان
382	حجم نمونه	
0/80	انحراف استاندارد	

مدل رادار پایداری سنجش پایداری اجتماعی-فرهنگی روستاهای منتخب براساس نتایج حاصل از جدول (9) و از میان 25 روستای منتخب به ترتیب روستاهای گلین قیه (0,545)، اشتبیین (0,518) و گنبرف (0,498) دارای بیشترین پایداری اجتماعی - فرهنگی و روستاهای اویندین (0,)، گوزالان و عیش آباد با ضریب وزنی (0,299) دارای کمترین امتیاز هستند.

نمودار 1: رادار پایداری مسکن در روستاهای استان آذربایجان شرقی از نظر پارمترهای اجتماعی - فرهنگی (مأخذ: یافته‌های پژوهش، 1400)

بنابراین با توجه به رادار سنجش پایداری اجتماعی-فرهنگی به بررسی سه روستای گلین قیه، اشتبیین و گنبرف می‌پردازیم.

یافته های تحقیق

همانگونه که جدول شماره 9 نشان می‌دهد. رضایت‌مندی ساکنان سه روستای گلین قیه، اشتهین و گنبرف دارای بالاترین پایداری اجتماعی-فرهنگی است. به عبارت دیگر از دید جامعه نمونه وضعیت متغیرها و گویه‌های مطرح شده در زیست طبیعی این روستاها واجد کارکردهای اجتماعی و فرهنگی است. این بدان معناست که گویه‌های مبنائی اجتماعی-فرهنگی و کارکردی آن در ماندگاری روستاها در دو حوزه میانی و خرد(یافت و واحدهای مسکونی) مطلوب بوده است.

الف - گلین قیه _ GELIN QEYE

این روستا در شمال غربی استان و جنوب غربی شهر مرند واقع شده است. روستای گلین قیه در فاصله 5 کیلومتری از جاده مرند-جلفا قرار دارد. بر اساس سرشماری سال 1395 جمعیت این روستا شامل 1990 نفر، 682 خانوار و 641 واحد مسکونی می‌باشد. براساس اطلاعات جمعیت‌شناسی، این روستا دارای 2/92 بعد خانوار و 89/79 درصد نرخ باسوادی و 3/15 درصد نرخ بیکاری است (طرح هادی روستای گلین قیه، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان آذربایجان شرقی).

شکل 7: عکس هوایی گلین قیه (Google Map)

شکل 6: نقشه شهرستان مرند

شکل 9: اقلیم کوهستانی و سرد روستا

شکل 8: قرارگیری روستا در پهنه کوه

ب- اوشی تی بین_ اشتبیین_ USHTABIN

این روستا در شمال غربی استان واقع شده و از توابع بخش شهرستان جلفا می‌باشد. بنابر اطلاعات خانه بهداشت، این روستا بالغ بر 1034 نفر جمعیت، 295 خانوار و در حدود 341 واحد مسکونی دارد. این تعداد جمعیت شامل 532 نفر مرد و 502 نفر زن می‌باشد. روستای اشتبیین دارای خانه‌هایی با معماری پلکانی است، به طوری که حیاط یک خانه سقف خانه‌ای دیگر می‌باشد. انواع معیشت موجود در روستا عبارت است از کشاورزی، دامداری، دامپروری و صنایع دستی. روستای اشتبیین در 17 خرداد 1379 هجری خورشیدی با شماره ثبت 2692 به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است و همچنین مقبره ابوالقاسم نباتی، شاعر نامدار آذربایجان، روی تپه‌ای در پایین‌ترین قسمت روستا قرار دارد و یکی از آثار تاریخی روستای اشتبیین محسوب می‌شود (طرح هادی روستای اشتبیین، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان آذربایجان شرقی). بعد خانوار این روستا 3/51، نرخ باسوادی آن 81/65 درصد و نرخ بیکاری در آن 3/13 درصد می‌باشد (طرح هادی روستای اشتبیین، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان آذربایجان شرقی).

شکل 11: عکس هوایی اشتبیین (Google map)

شکل 10: نقشه قرارگیری شهرستان جلفا

شکل 13: معابر شیبدار روستا

شکل 12: خانه های پلکانی روستا

پ- گوئن بر- گنبرف _ GONBəRF

روستای گنبرف در قسمت غربی استان واقع شده و از توابع بخش مرکزی شهرستان اسکو می‌باشد. موقعیت اقلیمی روستا با توجه به تعاریف پهنه‌بندی اقلیمی ایران در ناحیه کوهستانی واقع شده‌است. از لحاظ توپوگرافی این روستا، در اراضی تپه ای و به شکل متراکم در قالب یک هسته روستایی استقرار یافته‌است. در واقع دو عامل رودخانه و کوهستان از مهمترین عوارض طبیعی این روستا به شمار می‌رود. این روستا بر اساس سرشماری سال 1395 دارای 3460 نفر جمعیت، 1002 خانوار و در حدود 535 واحد مسکونی دارد. هسته اصلی روستا در ناحیه مرکزی آن شکل گرفته‌است و بافتی متراکم در این ناحیه دارد. در واقع عمده واحدهای مسکونی روستا در بخش مرکزی آن شکل گرفته و با توجه به شیب بالای 20 درصدی زمین، کشیدگی جزئی آن به سمت شرق و غرب می‌باشد. پوشش گیاهی روستا به صورت جنگل درختان و زمین های زراعی می‌باشد که به صورت عمده در اطراف روستا قرار دارند. معیشت اصلی مردم این روستا از طریق کشاورزی، صنایع دستی، فرش بافی و دامپروری می‌باشد. (طرح هادی روستای گنبرف، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان آذربایجان شرقی) براساس اطلاعات جمعیت‌شناسی، روستای گنبرف دارای 3/45 بعد خانوار، 89/45 درصد نرخ باسوادی و 2/47 درصد نرخ بیکاری است (طرح هادی روستای گنبرف، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان آذربایجان شرقی).

شکل 15: عکس هوایی گنبرف (Google Map)

شکل 14: موقعیت جغرافیایی در شهرستان اسکو

شکل 17: اقلیم معتدل و کوهستانی روستا

شکل 16: قرارگیری روستا در پهنه کوه

نتایج حاصل از تحقیق

هر جامعه روستایی دارای ماهیتی مستقل و قوی است که شخصیت و رفتار انسان‌ها تا حد زیادی از آن تبعیت می‌کند. نیازهای جسمی شامل امنیت، آموزش، ازدواج، آداب و سنن، نوع مالکیت، بهره‌مندی از رسانه و ارتباط آنها با یکدیگر دارای اهمیت بسزایی هستند و شرایطی بوجود می‌آورند که راز ماندگاری و تداوم زندگی روستا را تضمین می‌کند.

از هم پاشیدگی روابط اجتماعی در هر زیستگاهی علی‌الخصوص جوامع کوچک روستایی، به عرصه‌های کالبدی روستاها در حوزه‌های میانی و خرد منجر می‌شود که به مراتب بیشتر از دیگر ابعاد

پایداری تاثیر می‌گذارد، زیرا بدلیل تاثیرپذیری فضا و کالبد شکل دهی به رفتارها و خاصیت کارکردی آنها، به تعارض ارزش‌ها و آشفتگی کالبدی آن منجر خواهد شد.

در این تحقیق تلاش شد تا با بهره‌گیری از نظرات خود روستاییان در بخشی از کشور و پهنه قالب در روستاهای آن، شاخص‌های 8 گانه پایداری اجتماعی-فرهنگی در 25 روستای پهنه کوهستانی مورد مطالعه قرار گیرد.

بر پایه داده‌های حاصل از پرسش‌های مطرح شده از سرپرستان خانوارهای موجود در 25 روستا، به 3 روستا در حوزه شهرستانی متفاوت دست پیدا کردیم، در بررسی وجوه اشتراکی این روستا نتایج ذیل حاصل شد:

- 1) هر سه روستا دارای بالاترین میزان باسوادی در بین روستاهای منتخب هستند.
- 2) هر سه روستا واجد فضاهای آموزشی از سطح مقدماتی تا سطح متوسط بوده‌اند.
- 3) هر سه روستا واجد دسترسی روان و راه آسفالت به مراکز شهرستان می‌باشند.
- 4) در هر سه روستا نرخ بیکاری در پایین‌ترین سطح قرار دارد و هر سه روستا واجد پتانسیل‌های طبیعی و استراتژیک در حوزه‌های اقتصادی هستند.
- 5) در هر سه روستا، منابع آبی در دسترس وجود دارد و فاقد مشکلات زیست محیطی و کمبود آب هستند.
- 6) هر سه روستا واجد پتانسیل‌های تاریخی و قدمت طولانی در زیست کالبدی هستند و به تبع آن دارای جاذبه‌های گردشگری می‌باشند.
- 7) هر سه روستا واجد الگوهای مذهبی در برگزاری مراسمات مذهبی و اعیاد هستند، مشارکت-های اجتماعی-مذهبی در هر سه روستا بالاست.
- 8) دسترسی آسان به اینترنت و رسانه‌های اجتماعی

در مجموع، تحول در پایداری اجتماعی-فرهنگی در جوامع روستایی موجب بهبود کیفیت زندگی در ابعاد کالبدی و اقتصادی و زیست‌محیطی روستاها خواهد شد و تقویت این بعد از زندگی روستاییان موجب پایداری کل اکوسیستم روستا و ماندگاری آن خواهد بود.

روستاهای سه‌گانه بالا (روستای گلین قیه، اشتبین و گنبرف) بدلیل دسترسی به خدمات هشتگانه بالا و تاثیر پذیری در سبک زندگی اجتماعی، فرهنگ استفاده از مصالح جدید و مستحکم، موجب تحول در کالبد بافت و مسکن شده است. بنابراین برای ارتقای شاخص‌های پایداری اجتماعی در جهت توانمند سازی جوامع روستایی در محدوده مورد مطالعه روستاهای پهنه کوهستانی استان

آذربایجان شرقی می‌توان اقدامات هدف‌مندی در راستای نتایج تحقیق انجام داد که به شرح ذیل است.

1- مشارکت روستاییان و سازمان‌های مرتبط با فضاهای آموزشی جهت ارتقاء میزان سواد و ارتقاء فرهنگ زندگی.

تحصیل کودکان از دوره ابتدایی تا دوره متوسطه، جزو الزامات ارتقاء میزان سواد در روستاهاست. فلذا مشارکت روستاییان در ساخت فضاهای آموزشی نقش بسزائی در این ارتقاء دارد. جدول شماره 6 (توزیع فراوانی سطح سواد) در روستاهای منتخب نشانگر تاثیر وجود فضاهای آموزشی در رشد فرهنگ زیستی است.

2- مشارکت ارگان‌ها و سازمان‌های مرتبط با بهسازی و روان‌سازی مناسب راه‌های دسترسی روستاییان.

روستاهای کوهستانی بدلیل قرارگیری در مناطق صعب العبور، فاقد راه‌های دسترسی مناسب هستند. ارگان‌ها و سازمان‌های متعددی در کشور مسئول اجرا و ایجاد راه‌های روستائی است. تخصیص بودجه‌های ملی و منطقه‌ای برای حصول به دسترسی روستائی اهمیت زیادی دارد. مسیرهای دسترسی موجب گسترش چرخه عرضه و تقاضای محصولات دامی و کشاورزی و به تبع آن رونق اقتصادی در این روستاها شده، روابط اجتماعی ساکنین با سایر شهرها و مناطق دیگر را ارتقاء می‌بخشد.

3- توجه به پتانسیل‌های تاریخی و ارزش‌های زیباشناسی معماری روستائی در راستای جذب گردشگران و ایجاد تحول در ساختار اقتصادی و به تبع آن ساختار اجتماعی-فرهنگی روستاییان.

قسمت اعظم روستاهای پهنه کوهستانی واجد سابقه زیست تاریخی هستند، شواهد تاریخی و آثار معماری، پتانسیل بسیار مهمی جهت رشد متغیرهای اجتماعی-فرهنگی است. براساس یافته‌های تحقیق هر سه روستای منتخب دارای ارزش‌های تاریخی و معماری هستند که برای حفظ و احیاء آنها، مشارکت جمعی و موثری نیاز است و به نوعی به غرور تاریخی روستاییان غنا بخشیده است.

4- اجباری کردن استانداردهای ساخت و ساز و رعایت حوزه نفوذ در روستاها.

سکونتگاه‌های روستائی واجد الگویی واحد و یکسان و هماهنگ با بستر طبیعی خود هستند. وفاداری روستاییان به الگوهای ساخت مسکن روستائی از دیگر اقداماتی است که به تداوم هزاران ساله بافت روستا کمک می‌کند. بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به عنوان متولی نظارت بر ساخت و بازسازی مسکن روستائی، نقش بسزایی دارد و می‌تواند در این امر از یک طرف با پرداخت

تسهیلات بانکی بدون بهره به روستاییان و از طرفی ارائه الگوی معماری همسان با بافت روستا کمک کند. چنین تجربه‌ای در هر سه روستای منتخب به انجام رسیده است.

5- تسهیل در دسترسی به اطلاعات، اینترنت و رسانه‌های اجتماعی در جهت ارتباط با جهان خارج. در دسترس بودن اطلاعات و هر آنچه که در شهرهای بزرگ بعنوان آموزش رسانه‌ای مطرح هست، میل کاذب به مهاجرت را از بین برده و استفاده از اینترنت با کیفیت به ارتقاء فرهنگی و همبستگی محلی روستاییان کمک می‌کند.

6- مشارکت روستاییان در صیانت از منابع آبی و صرفه جویی در مصرف انرژی. تاریخ زیست در روستاهای پهنه کوهستانی با آب و آبادانی گره خورده است. تغییرات اقلیمی در جهان موجب کمبود منابع آبی در بیشتر پهنه‌های سرزمینی شده است که در روستاهای مورد مطالعه نیز چنین امری اجتناب ناپذیر است. براساس یافته‌های تحقیق فوق، در روستاهای پهنه کوهستانی، دلیل مدیریت منابع آبی، نتایج امیدبخشی در مهار کم آبی ایجاد شده است.

7- تقویت و حفاظت از سنت‌های محلی و مذهبی در اعیاد و مناسبت‌های مذهبی. آداب و سنن محلی در تقویت روابط اجتماعی و هم‌چنین وحدت جمعی روستاییان موثر می‌باشد. متغیر آداب و سنن در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد، بالا رفتن میزان مشارکت جمعی در برگزاری اعیاد و مناسبت‌های مذهبی، با توانمندسازی کالبدی روستاها رابطه مستقیم دارد. 8- ارائه تسهیلات لازم از طرف نهادهای دولتی در بهبود بخشی وضع اقتصادی با ایجاد کارگاه‌های تبدیلی.

با مراجعه به جدول تحلیل آنالیز واریانس، به وضوح مشخص می‌شود روستاهایی که واجد کارگاه‌های تبدیلی محصولات دامی و کشاورزی هستند، دارای پتانسیل اقتصادی در رشد اشتغال و ایجاد ارزش افزوده در روستاهای منتخب شده است. بنابراین ایجاد بستری مناسب جهت اعطای تسهیلات بانکی در ارتقای رشد اقتصادی - کارگاهی نقش بسیار مهمی در پویا سازی اشتغال در این روستاها خواهد داشت.

9- توانمندسازی مهارتی زنان در ارائه صنایع دستی و هنری روستاییان. با توجه به جدول شماره 5، توزیع فراوانی جامعه آماری به تفکیک زنان و مردان، کاملاً روشن می‌کند که بخشی از جمعیت فعال روستایی می‌تواند در تولید صنایع دستی مشارکت فعال داشته باشد. ایجاد بستری مناسب در راستای تولید فرش و صنایع وابسته که طی قرن‌ها رشد و تعالی یافته از دیگر راه‌های توانمندسازی سکونتگاه‌های روستایی است.

10- مشارکت در ایجاد تیم‌های ورزشی مختلف و فضاهای ورزشی برای رقابت‌های تیمی.

در مشارکت‌های اجتماعی نیز روستاهای گلین‌قیه و گنبرف دارای پتانسیل‌های لازم در ایجاد و پرورش تیم‌های ورزشی خصوصاً ورزش‌های داخل سالن و تیمی هستند. ایجاد فضاهای ورزشی در کنار مدارس به حفظ رقابت‌های ورزشی بین روستاهای همجوار و هویت بخشی اجتماعی می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع:

- آپهم پوپ، آرتور. (1382). معماری ایران، مترجم غلامحسین صدقی افشاری، انتشارات اختران، چاپ اول.
- ابراهیمی، محمدصادق؛ کلاتری، خلیل. (1382). توسعه پایدار کشاورزی، مجله جهاد، شماره 258، ص 48.
- اجزاء شکوهی، محمد؛ خادمی، امیرحسین و زمانی پور، مسعود. بررسی چالش‌های آتی توسعه پایدار محیط زیستی در کلا شهرهای ایران، مجله آمایش جغرافیایی فضا، (1399)، دوره 10، شماره 37، 107-122.
- حسینی، سیدکمال؛ موسی کاظمی، مهدی و هوشیار، حسن. سنجش میزان پایداری و تحلیل عوامل موثر بر دستیابی به توسعه پایدار در محلات شهری نمونه موردی شهر مهاباد، جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، (1399)، دوره 10، شماره 2، 471-491.
- رضایی، مسعود و مولوی، مهرناز. (1394). توسعه پایدار و معماری بومی در ایران، تهران، سیمای دانش.
- رمضانیان، محمد؛ کاظم پور، اسماعیل و شکیبایی، زهره. طراحی و تدوین الگوی مدیریت بر آموزش شهروندی با رویکرد توسعه پایدار شهری (شهر هم افزا)، مدیریت شهری و روستایی، (1399)، شماره 140-129.
- زرگر، اکبر و حاتمی خانقاهی، توحید. (1393). وجوه مؤثر بر طراحی مسکن روستایی. مسکن و محیط روستا 33(148): 62-45.
- سرتیپی پور، محسن. (1390). پدیدارشناسی مسکن روستایی. مسکن و محیط روستا 30(133): 3-14.
- سرتیپی پور، محسن. (1387). روستا؛ سکونتگاه مطلوب، مجله مسکن و محیط روستا، ش ISC123.
- شایان، محسن؛ اسمعیلی، فضل اله و خداداد، محسن. (1401). واکاوی توسعه‌ی پایدار روستایی با تأکید بر مشارکت جوامع محل مورد مطالعه: روستاهای شهرستان زرین دشت، جغرافیا و توسعه، شماره 69، صفحات 270-295.
- طالبی، مصطفی؛ شاطریان، محسن و گنجی پور، محمود. (1400). نقش دولت در توانمندسازی جوامع روستایی، مورد مطالعه: ناحیه کاشان در ایران مرکزی. کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، (29).
- علی‌الحسابی، مهران و کرانی، نعیمه. (1392). عوامل تأثیرگذار بر تحول مسکن از گذشته تا آینده. مسکن و محیط روستا 32(141): 19-36.
- قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری (آخرین متن معتبر قانون با لحاظ اصلاحات سال 1389، جلد 1، ص 483، ماده 2
- کلاتری، خلیل؛ ایروانی، هوشنگ و وفایی نژاد، شجاع محمد. (1382). سنجش سطح توسعه روستایی در شهرستان تربت حیدریه 79-1369، نشریه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره 44، ص 41-54.
- مرصوصی، نفیسه؛ پورمحمدی، محمدرضا؛ نصیری، اسماعیل و محمدزاده، یوسف. ارزیابی توسعه پایدار کلان شهر تبریز، پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، (1393)، دوره 4، شماره 8، 64-47.
- مولدان، بدریچ و بیلهارز، سوزان. (1381). شاخص‌های توسعه پایدار، ترجمه و تدوین نشاط حداد تهرانی، ناصر محرم نژاد، سازمان حفاظت محیط زیست، تهران.
- نصیری، حسین. (1389). توسعه پایدار چشم‌انداز جهان سوم، انتشارات فرهنگ و اندیشه، تهران.
- نوروزی، مریم و بمانیان، محمدرضا. تحلیلی اثر زیرساخت‌های سبز شهری بر ارتقا مولفه‌های پایداری محیطی، اندیشه معماری، (1398)، دوره 3، شماره 189، 6-175.
- هجرتی، محمدحسن. (1379). توسعه روستایی: بررسی موردی منطقه گناباد، تهران، آبا، ص 19.

- Donovan, K., & Ghartzios, M. (۲۰۱۴). Architecture and rural planning: 'Claiming the vernacular'. Land Use Policy, ۴۱, ۳۳۴-۳۴۳.
- Herrmann S. Osinki.E. (۱۹۹۹), Planning sustainable land use in rural areas at different spatial levels using GIS and modelling tools. p۹۷.
- Jaarsma. Langevelde. Baveco. Eupen. Arisz, ۲۰۰۷: ۱۸
- Madnasir Shamsudin. Fatimah Mohd Arshad. Rural Development in Plural Society of west Malaysia, in Approaches to Rural Development. ۱۹۹۷, p۳۷.
- Magalhaes & Santosac, E, ۲۰۲۱, Evaluating the potential of mobility plans for achieving sustainable urban development, Research in Transportation Business & Management, vol. ۲۱۸(۳), ۱-۲۱.
- Meschede, C. (۲۰۱۹), 'Information dissemination related to the Sustainable Development Goals on German local governmental website', Aslib Journal of Information Management, Vol. ۷۱. (۳), ۴۴۰-۴۵۵.
- Miller, B & Mössner, S. ۲۰۲۰. Urban sustainability and counter sustainability: Spatial contradictions and conflicts in policy and governance in the Freiburg and Calgary metropolitan regions. Urban Studies, ۱-۲۱.
- Mohamad Jamil, Rural Development Model in Malaysia. ۱۹۹۹, pp۲۰-۲۱
- Rapoport, A. (۱۹۶۹). House Form and Culture. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Shucksmith.m.v. Endogenous development social capital and social inclusion: perspectives from LEADER in the UK. Sociologia Ruralis, ۲۰۰۲: ۲.

Stephenson, J. Spector, S. Hopkins, D. Mccarthy, A. ۲۰۱۸. Deep interventions for a sustainable transport future. Transportation Research Part D: Transport and Enviroment, Vol ۶۱, ۳۵۶-۳۷۲.

Yang, B. Xu, T. & Shi, L. ۲۰۱۷. Analysis on sustainable urban development levels and trends in China's cities, ۱۴۱, ۸۶۸-۸۸۰.

